
Obsah

Seznam zkratk	xi
Předmluva	1
Anotace	5
Annotation	7
Abstrakt	9
1 Úvodem	13
2 Cíle práce	15
3 Teoretické východisko	17
3.1 Kontextové zapojení výpovědí, aktuální členění větné	17
3.1.1 Pojetí kontextové zapojenosti v <i>Mluvnici češtiny 3</i> (1987)	17
3.1.1.1 Vztah kontextové zapojenosti a aktuálního členění v <i>Mluvnici češtiny 3</i> (1987)	18
3.1.2 Kontextová zapojenost v pojetí funkčního generativního popisu (FGP)	20
3.1.2.1 Vztah kontextové zapojenosti a aktuálního členění ve funkčním generativním popisu	21
3.1.2.2 Kritéria pro vymezení základu a ohniska v pojetí FGP	25
3.1.2.2.1 Otázkový test	26
3.1.2.2.2 Test s negací	31
3.1.2.3 Rozlišování vět se základem a bez základu	32
3.1.2.3.1 Návrh testu kontroly porozumění	32
3.1.2.3.2 Pojem kontrastivního kontextového zapojení	34
3.1.2.4 Kontextová zapojenost v <i>Pražském závislostním korpusu</i>	34

3.1.2.5	Výpovědní dynamičnost v <i>Pražském závislostním korpusu</i>	35
3.1.2.6	Anotace aktuálního členění v datech <i>Pražského závislostního korpusu</i>	36
3.1.2.6.1	Vliv povrchového slovosledu	36
3.1.2.6.2	Vliv typu uzlu	36
3.1.2.6.3	Rozpoznání vlastního ohniska a kontrastivně kontextově zapojeného uzlu	37
3.1.2.6.4	Vliv vnímání anotátora	37
3.2	Slovosled v češtině	38
3.2.1	Český slovosled v pojetí <i>Mluvnice češtiny 3</i>	38
3.2.1.1	Stupnice výpovědní dynamičnosti podle <i>Mluvnice češtiny 3</i>	39
3.2.1.2	Slovoslední činitelé podle <i>Mluvnice češtiny 3</i>	40
3.2.1.2.1	Hlavní činitelé ovlivňující výpovědní dynamičnost	40
3.2.1.2.1.1	Slovesná valence	40
3.2.1.2.1.2	Lexikální sémantika	42
3.2.1.2.2	Činitelé ovlivňující slovosled	44
3.2.1.2.2.1	Aktuální členění	44
3.2.1.2.2.2	Gramatická stavba výpovědi	44
3.2.1.2.2.3	Rytmická stavba výpovědi	45
3.2.1.2.2.4	Styl	45
3.2.1.2.2.5	Komunikativní záměr mluvčího	45
3.2.1.2.2.6	Slovnědruhová příslušnost větného členu	45
3.2.1.2.2.7	Větnost – nevětnost vyjádření větného členu	46
3.2.1.2.2.8	Valenčnost – nevalenčnost vztahu k domínujícímu slovu	46
3.2.1.2.2.9	Sémantická konkrétnost – všeobecnost větného členu	46
3.2.2	Český slovosled v pojetí funkčního generativního popisu	46
3.2.2.1	Systémové uspořádání	48
3.2.2.2	Faktory působící proti systémovému uspořádání	50
3.2.2.2.1	Hranice mezi kulisou a ohniskovým členem (pojetí aktuálního členění)	50

3.2.2.2.2	Rytmičtý činitel (délka participantů)	51
3.2.2.2.3	Ustálená spojení	51
3.2.2.2.4	Nejasný závislostní vztah	52
3.2.2.2.5	Nejasnosti v systémovém uspořádání: postavení směru, pacientu a způsobu	52
3.2.2.2.6	Jeden ze členů je vlastním rématem	52
3.2.2.2.7	Na začátku věty stojí kontrastivně kontextově za- pojený participant	53
3.2.2.2.8	Způsob definování jednotlivých participantů . . .	53
3.2.3	Stupnice výpovědní dynamičnosti v <i>Mluvnici češtiny 3</i> a ve funkčním generativním popisu	54
3.3	Stupnice výpovědní dynamičnosti v němčině	55
3.3.1	Stupnice vlastních rémat v němčině podle gramatiky W. Flämiga . .	56
3.3.2	Základní slovosled v němčině	58
3.3.2.1	Valence jako jeden z hlavních slovosledných faktorů v něm- čině	59
3.3.2.1.1	Pojetí valence ve Flämigově gramatice němčiny .	60
3.3.2.2	Základní pozice větných členů v německém slovosledu . .	60
3.3.2.3	Příslovečná určení typu I, II, III	61
3.3.2.3.1	Složky valenčně nutné	61
3.3.2.3.2	Složky valenčně možné	62
3.3.2.3.3	Složky valenčně nezávislé	63
3.3.2.3.4	Srovnání: složky valenčně nutné, možné a nezá- vislé	64
3.3.2.4	Možnosti příslovečných určení být valenčně závislým čle- nem německé věty podle Flämigovy gramatiky němčiny .	65
3.4	Valence jako jeden z hlavních slovosledných faktorů v češtině?	66
3.4.1	Pojetí valence ve funkčním generativním popisu	66
3.4.1.1	Valenční slovník <i>PDT-Vallex</i>	67
3.4.2	Srovnání českého systémového uspořádání a německého základního slovosledu	67
4	Jazykový materiál	69
4.1	Pražský závislostní korpus 2.0 (PDT)	69

4.1.1	Participanty v <i>Pražském závislostním korpusu</i>	72
4.2	Český národní korpus	73
4.3	Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache	74
5	Metody a postup práce	75
6	Výsledky práce	77
6.1	Stupnice kontextové zapojenosti podle dat PDT	77
6.1.1	Metody a postup práce	77
6.1.2	Stupnice kontextové zapojenosti pro participanty vyjádřené nevětně	77
6.1.2.1	Srovnání získané stupnice kontextové zapojenosti s výsledky L. Uhlířové (1974)	84
6.1.3	Stupnice kontextové zapojenosti pro participanty vyjádřené větně .	86
6.1.4	Způsob vyjádření jednotlivých aktantů a volných doplnění podle <i>Pražského závislostního korpusu</i>	90
6.2	Zjišťování frekvenčně převažujícího pořadí participantů ve dvojici	93
6.2.1	Metody a postup práce	94
6.2.2	Výskyty dvojic kontextově nezapojených aktantů a volných doplnění, které jsou vyjádřeny nevětně	94
6.2.2.1	Srovnání získaných výsledků se systémovým uspořádáním a stupnicí výpovědní dynamičnosti <i>Mluvnice češtiny 3</i> . .	98
6.2.2.2	Povrchový slovosled aktantů aktor a patiens	99
6.2.2.2.1	Aktor a patiens v konstrukcích se slovesem <i>být</i> .	99
6.2.2.2.1.1	PAT.adjektivum – ACT.infinitiv	99
6.2.2.2.1.2	PAT.jméno – ACT.jméno / ACT.jméno – PAT.jméno	99
6.2.2.2.2	Aktor a patiens závisí na jiném slovese než <i>být</i> .	100
6.2.2.2.2.1	PAT.sloveso – ACT.jméno / ACT.jméno – PAT.sloveso	100
6.2.2.2.2.2	ACT.jméno – PAT.jméno / PAT.jméno – ACT.jméno	104
6.2.2.2.3	Shrnutí k povrchovému postavení aktoru a patientu	106

6.2.2.3	Povrchový slovosled volného doplnění způsobu v kombinaci s aktantem patiens	106
6.2.2.3.1	Způsob (fakultativní, jmenně vyjádřený) / patiens	107
6.2.2.3.1.1	Způsob – patiens	107
6.2.2.3.1.2	Patiens – způsob	108
6.2.2.3.2	Způsob (fakultativní, vyjádřený adverbem) / patiens	108
6.2.2.3.2.1	Způsob – patiens	109
6.2.2.3.2.2	Patiens – způsob	109
6.2.2.3.3	Způsob (obligatorní) / patiens	110
6.2.2.3.3.1	Patiens – způsob	110
6.2.2.3.3.2	Způsob – patiens	111
6.2.2.3.4	Shrnutí k povrchovému postavení volného doplnění vyjadřujícího způsob a aktantu patiens	111
6.2.2.4	Povrchový slovosled volného doplnění místa v kombinaci s aktantem patiens	112
6.2.2.4.1	Pořadí kontextově nezapojených členů: fakultativní LOC / PAT	112
6.2.2.4.1.1	Nominální PAT – fakultativní nominální LOC (251 výskytů v PDT)	113
6.2.2.4.1.2	Fakultativní nominální LOC – nominální PAT (350 výskytů v PDT)	113
6.2.2.4.2	Pořadí kontextově nezapojených členů: obligatorní LOC – PAT	114
6.2.2.4.2.1	Nominální PAT – obligatorní nominální LOC (28 výskytů v PDT)	114
6.2.2.4.2.2	Obligatorní nominální LOC – nominální PAT (16 výskytů v PDT)	115
6.2.2.4.3	Shrnutí k povrchovému postavení volného doplnění vyjadřujícího místo a aktantu patiens	116
6.2.3	Větnost jako slovosledný faktor	117
6.2.4	Srovnání slovosledu dvojic nevětně vyjádřených participantů a dvojic, v nichž je jeden participant vyjádřen větou	122

6.3	Valence jako slovosledný faktor	125
6.3.1	Metody a postup práce	126
6.3.2	Vždy fakultativní volná slovesná doplnění	126
6.3.2.1	Doplnění, která se ve valenčním slovníku nevyskytují . . .	126
6.3.2.2	Fakultativní doplnění	127
6.3.3	Volná slovesná doplnění, která mohou být obligatorní	127
6.3.3.1	Výjimečně obligatorní	127
6.3.3.2	Obligatorní ve více než dvou slovesných rámcích	128
6.3.4	Která volná slovesná doplnění mohou být obligatorním větným členem	129
6.3.4.1	Výčet typů volných slovesných doplnění, která se ve <i>Valenčním slovníku českých sloves (Vallexu 2.5)</i> objevují jako obligatorní	129
6.3.5	Počet obligatorních doplnění v jednom valenčním rámci	133
6.3.6	Slovosled obligatorních a fakultativních doplnění slovesa v češtině	134
6.3.6.1	Stojí obligatorní slovesné doplnění za fakultativními? . . .	134
6.3.6.2	Metody a postup práce	134
6.3.6.3	Struktury neobligatorní doplnění – obligatorní doplnění DIR1 / DIR2 / DIR3 / LOC / MANN / EXT	135
6.3.6.4	Struktury obligatorní doplnění DIR1 / DIR2 / DIR3 / LOC / MANN / EXT – neobligatorní doplnění	136
6.3.6.5	Srovnání obou slovosledných pořadí	138
6.3.6.6	Struktury neobligatorní doplnění – neobligatorní doplnění DIR1 / DIR2 / DIR3 / LOC / MANN / EXT	140
6.3.6.7	Struktury neobligatorní doplnění DIR1 / DIR2 / DIR3 / LOC / MANN / EXT – neobligatorní doplnění	141
6.3.6.8	Srovnání obou slovosledných pořadí	142
6.3.6.9	Slovosledné postavení slovesných doplnění směru, místa, způsobu a míry v roli členů obligatorních a fakultativních	143
6.4	Lexikální vyjádření jako slovosledný faktor v češtině a v němčině	145
6.4.1	Kategorie času, místa a způsobu v češtině a v němčině	146
6.4.1.1	Jazykový materiál	146
6.4.1.2	Metody a postup práce	147

6.4.1.3	<i>Někdy, někde</i> v češtině	147
6.4.1.4	<i>Někdy, někde</i> v němčině	149
6.4.1.5	<i>Někdy, nějak</i> v češtině	150
6.4.1.6	<i>Někdy, nějak</i> v němčině	152
6.4.1.7	<i>Někde, nějak</i> v češtině	153
6.4.1.8	<i>Někde, nějak</i> v němčině	155
6.4.1.9	Shrnutí k sondě sledující slovosled participantů vyjádřených příslovci <i>někdy, někde, nějak</i> v češtině a v němčině	156

7 Závěry **159**

7.1	Tendence jednotlivých typů participantů vystupovat v roli člena kontextově zapojeného a nezapojeného	159
7.2	Frekvenčně převažující pořadí participantů ve dvojici	161
7.3	Valence jako slovosledný faktor	164
7.4	Slovosled participantů vyjádřených příslovci <i>někdy, někde, nějak</i> v češtině a v němčině	167
7.5	Závěrečný komentář	167

Summary **169**

Seznam obrázků **173**

Seznam grafů **175**

Seznam tabulek **177**

A Doplnkové výsledky práce v tabulkách **185**

A.1	Výskyty kontextově nezapojených, nevčetně vyjádřených aktantů a volných doplnění ve dvojici v <i>Pražském závislostním korpusu</i>	186
A.2	Výskyty kontextově nezapojených, včetně vyjádřených aktantů a volných do- plnění ve dvojici s kontextově nezapojenými, nevčetně vyjádřenými aktanty a volnými doplněními v <i>Pražském závislostním korpusu</i>	201

B Příklady vyhledávacích dotazů do *Pražského závislostního korpusu* **213**

B.1	Příklad vyhledávacího dotazu do PDT 2.0 (Netgraph)	213
B.2	Příklad vyhledávacího dotazu do PDT 2.0 (Netgraph)	213

B.3	Příklad vyhledávacího dotazu do PDT 2.0 (Netgraph)	213
B.4	Příklad vyhledávacího dotazu do PDT 2.0 (Netgraph)	214
B.5	Příklad vyhledávacího dotazu do PDT 2.0 (PML-TQ)	214
B.6	Příklad vyhledávacího dotazu do PDT 2.0 (PML-TQ)	215
B.7	Příklad vyhledávacího dotazu do PDT 2.0 (PML-TQ)	216
B.8	Příklad vyhledávacího dotazu do PDT 2.0 (PML-TQ)	217
C	Stručná charakteristika aktantů a volných doplnění v <i>Pražském závislostním korpusu</i>	219
D	Ukázka závislostního stromu s anotací aktuálního členění z <i>Pražského závislostního korpusu</i>	223
	Literatura	224
	Literatura	225
	Zdroje	229
	Zdroje	229
	Rejstřík	231